

MIŠLJENJE

van.prof. dr Ana Vesković

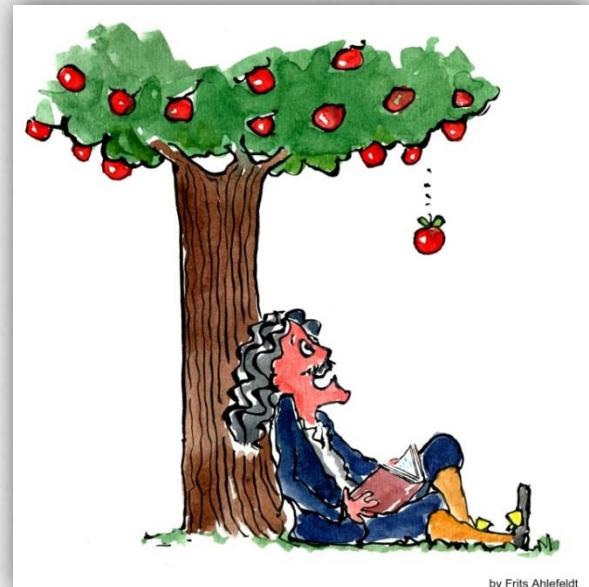
Šta podrazumevamo pod mišljenjem?

- Pomoću mišljenja uviđamo veze i odnose između pojava što nije dato u opažajima i u njihovim reproducijama.
- Mišljenje je složen psihički proces koji nam omogućava da mnogo potpunije upoznamo stvarnost i da se uspešnije snalazimo;
- Mišljenje je mentalna aktivnost kojom nastojimo da savladamo neku teškoću, neki problem pred kojim smo se našli, koristeći pri tom naše prethodno iskustvo.

Definicija: Mišljenje je usmereno operisanje znacima i simbolima pomoću koga dolazimo do uviđanja odnosa.

Karakteristike procesa mišljenja

- Operisanje znacima / simbolima (sve što prezentuje nešto drugo).
- Usmerenost mišljenja → koristimo određene pojmove i predstave u zavisnosti od problema, načina rešavanja i postupaka.
- Uviđanje odnosa koje do tada nismo uočavali.
- Aha doživljaj - često se uviđanje odnosa javlja naglo.

by Frits Ahlefeldt

Uloga predstava u mišljenju

- Predstave su sredstva koja koristimo u mišljenju;
- One su doživljaji koji reprezentuju naše prethodno iskustvo kojim se koristimo trežeći rešenje nekog problema.

Uloga pokreta u mišljenju

- Pri mišljenju obično imamo pokrete i govornih organa i drugih delova tela ali su oni slabi i teško iz zapažamo.
- Ne znači da se mišljenje može svesti na mišićne pokrete.

Mišljenje i motivacija

Dve su grupe motiva koji pokreću i održavaju proces mišljenja:

- Opšti motivi ljudskog ponašanja (mislimo da bismo rešeli neki konkretan problem);
- Motivi koji se javljaju samim uočavanjem da postoji neki problem (želja da se reši neka nejasnoća, želja da se otkrije nepoznato, želja da se nešto stvori...).

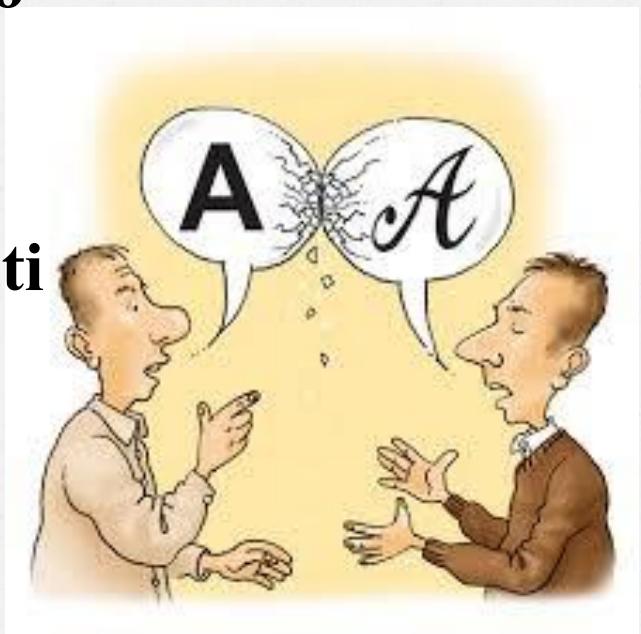
Mišljenje i emocije

Proces mišljenja je pokrenut i praćen različitim osećanjima:

- Posebno su značajna specifična „intelektualna“ osećanja (radoznalost, sumnja čuđenje);

- Osećanja mogu i da olakšaju i da otežaju proces mišljenja (mišljenje prema želji).

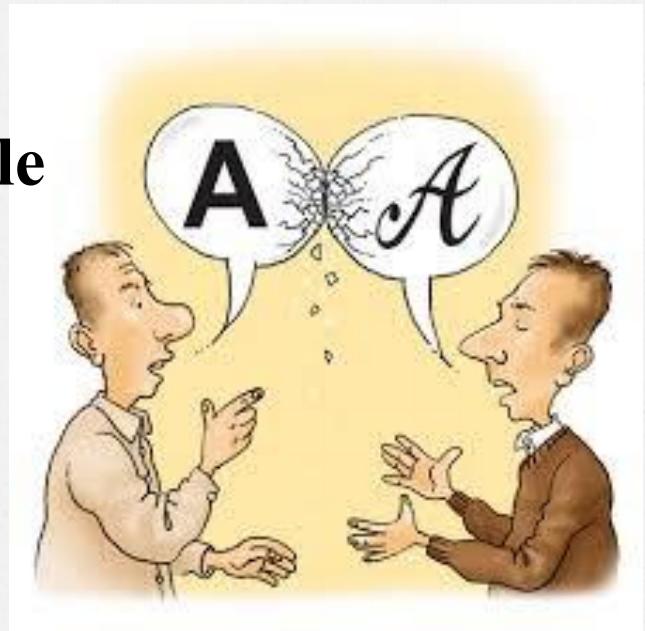
Mišljenje i govor

- Mišljenje i govor su tesno povezani. Problem o kome razmišljamo najčešće formulišemo rečima.
- **Govor pomaže da preciziramo i formulišemo misao;**
- **Istu misao možemo formulisati različitim rečima;**

Mišljenje i govor

- Razlikuju se spoljašnji (komunikativni) i unutrašnji (kada mislimo u sebi) govor.

- Govor ne mora biti sredstvo mišljenja (na primer, kod male dece);

Funkcije jezika

- **Komunikativna** → saopštavanje različitih sadržaja;
- **Signifikantna** → jezik je nosilac značenja;
- **Dve vrste značenja:**
- **Denotativno** → relativno nedvosmisлено njime se obuhvataju svi objekti ili zbivanja na koje se ta reč odnosi (definicije, naučni pojmovi);
- **Konotativno** → dodatno, lično značenje (pojmovi iz političkog života);

Pojmovi i formiranje pojmoveva

- Pod **pojmom** se podrazumevaju osobine koje se pridodaju kao zajedničke za grupu predmeta i pojava.
- Najvažniji znaci kojima operišemo pri mišljenju jesu pojmovi.
- Pojmovi su **rezultat** misaonog procesa.
- Oni su **proizvod** i **sredstva** mišljenja.
- Pojmovi se **razvijaju** i **upotpunjuju** tokom razvoja.

Proces formiranja pojmove

- **Formiranje pojmove je složen misaoni proces.**
- Osovni procesi pri formiranju pojmove su **apstrakcija** i **generalizacija**.
- **Apstrakcija** → izdvajanje na osnovu upoređivanja i razlikovanja određeih karakteristika grupe predmeta a zanemarivanje drugih svojstava koja se ocenjuju kao nebitna.
- **Generalizacija** → povezivanje apstrakcijom odvojenih karakteristika u jednu celinu.
- **Asimiliacija** → povezivanje novih objekata koje opažamo sa onim što već znamo.

Faktori koji utiču na (olakšavaju) formiranje pojmove

- **Dostupnost čulima** → što možemo videti,čuti,opitati, itd.
- **Konkretnost predmeta ili pojave** → ključ naspram disciplina;
- **Prethodna znanja** → iskustvo sa istim ili sličnim vrstama premeta;

Faktori koji utiču na (olakšavaju) formiranje pojmove

- **Istaknutost odlika** predmeta ili pojave → boja, oblik, veličina, itd.
- **Utvrđivanje onoga što je zajedničko** → kada se istakne cilj;
- **Kombinovati znanje o opštim odlikama i upoznavanje sa konkretnim slučajevima** → brže će se formirati pojam;

Zaključivanje i suđenje

○ Zaključivanje → mišljenjem iz datih podataka dolazimo do novih saznanja.

○ Vrste zaključivanja:

○ Induktivno

→ od pojedinačnog ka opštem

○ Deduktivno

→ od opštег ka pojedinačnom

Greške u zaključivanju

- Uticaj osećanja, stavova, interesovanja, vrednosti...
- Efekat atmosfere → tendencija da se zaključku daju karakteristike koje su imale premise (sudovi) iz kojih se izvodi zaključak
- Primer:
- Sve ptice su kičmenjaci
- Sve ribe su kičmenjaci
- Sve ptice su ribe

Greške u zaključivanju

- **Halo efekat** → na osnovu opšteg utiska o nekim karakteristikama pojave donosimo zaključke i o drugim karakteristikama.
- **Primer:** Pozitivan opšti utisak o učeniku na osnovu izgleda doprinosi tome da mu nastavnici daju više ocene.

Suđenje

- Sud završni deo procesa zaključivanja u kome konstatujemo postojanje nekog odnosa. Praćen je doživljajem uverenosti u tačnost ili netačnost.
- Donošnje suda:
  - Konstatujemo postojanje nekog odnosa,
  - Ova konstatacija je praćena doživljajem uverenosti.

Vrste mišljenja

- **Konkretno ili opažajno** → koristimo se opažajima i njihovim reprodukcijama;
  - **Apstraktno** → prvensveno koristimo apstrakntne pojmove;
-

- **Realistično** → usmereno na traženje “tačnih” odgovora, na donošenje ispravnih zaključaka;
- **Imaginativno** → slobodnije u kombinovanju, nezavisno od uobičajenog načina rešavanja problema, obojeno emocijama i ličnim motivima (mašta, snovi).

Mašta

- **Slobodno kombinovanje ideja i predstava i stvaranje novih celina sa određenom namerom i smislom.**

Snovi

- Psihička aktovnost u toku spavanja;**
- Ne postoji usmerenost u kombinovanju ideja i često dovodi do neobičnosti i besmislenosti;**
- Različite teorije o funkciji snova;**

Vrste mišljenja

○ Dve vrste imaginativnog mišljnja:

○ Usmereno na stvaranje proizvada kao što su umetnička dela, tehnički i naučni pronađasci;
Dolazi do izražaja u stvaralačkoj delatnosti.

○ Kao izraz želja koje dolazi do izražaja u sanjaranju i u dečijim igrama.

Proces rešavanja problema

- O problemu govorimo kada imamo cilj a ne znamo kako da ga ostvarimo.
- Tada koristimo **pokušavanje** koje postaje **usmereno nastojanje** da se problem što određenije postavi.

Direkcija u mišljenju

- **Direkcija u mišljenju →**
određivanje pravca u kom se traži rešenje problema.

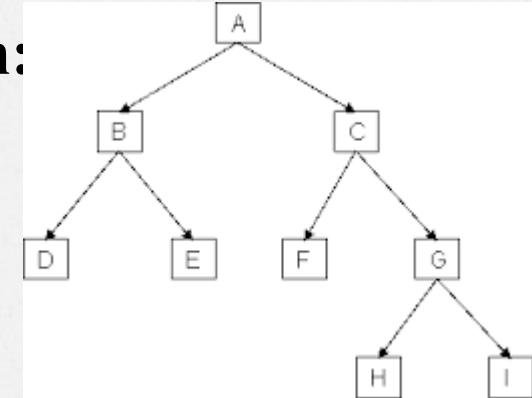

- **Direkcija usmerava sve naše mentalne procese.**
  - Zadatak: od 6 šibica treba konstruisati četiri trougla;
- **Direkcija može da oteža rešavanje problema →**
istrajavanjem u ustaljenom načinu upotrebe predmeta.
Treba se oslobooditi šablonu u mišljenju, promeniti direkciju.
  - Majerov eksperiment sa kanapima;

Faktori koji utiču na rešavanje problema

○ Faktori koji su u vezi sa problemom:

- Organizacija i raspored podataka pomoću kojih rešavamo problem.

- Broj i vrsta podataka kojima raspolažemo.

Struktura stacionarnih										
	Broj klijenata	Broj stacionarnih klijenata većih preduzeća	Broj stacionarnih klijenata mala preduzeća	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih većih	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih mala	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih većih i mala	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih većih i mala većih	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih većih i mala mala	Broj stacionarnih klijenata preduzeća nekomercijskih većih i mala većih i mala
0.2004	6.439.912	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.061.225	3.061.225	36.1	36.1
0.2005	6.623.771	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.071.235	3.071.235	37.2	37.2
0.2006	7.047.471	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.142.256	3.142.256	38.3	38.3
0.2007	7.363.346	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.213.266	3.213.266	39.4	39.4
0.2008	7.680.221	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.284.276	3.284.276	40.5	40.5
0.2009	8.000.000	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.355.286	3.355.286	41.6	41.6
0.2010	8.316.879	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.426.296	3.426.296	42.7	42.7
0.2011	8.633.758	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.497.306	3.497.306	43.8	43.8
0.2012	9.000.000	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.568.316	3.568.316	44.9	44.9
0.2013	9.376.879	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.639.326	3.639.326	46.0	46.0
0.2014	9.753.758	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.710.336	3.710.336	47.1	47.1
0.2015	10.130.637	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.781.346	3.781.346	48.2	48.2
0.2016	10.507.516	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.852.356	3.852.356	49.3	49.3
0.2017	10.884.395	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.923.366	3.923.366	50.4	50.4
0.2018	11.261.274	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	3.994.376	3.994.376	51.5	51.5
0.2019	11.638.153	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.065.386	4.065.386	52.6	52.6
0.2020	12.015.032	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.136.396	4.136.396	53.7	53.7
0.2021	12.391.911	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.207.406	4.207.406	54.8	54.8
0.2022	12.768.790	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.278.416	4.278.416	55.9	55.9
0.2023	13.145.669	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.349.426	4.349.426	57.0	57.0
0.2024	13.522.548	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.420.436	4.420.436	58.1	58.1
0.2025	13.899.427	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.491.446	4.491.446	59.2	59.2
0.2026	14.276.306	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.562.456	4.562.456	60.3	60.3
0.2027	14.653.185	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.633.466	4.633.466	61.4	61.4
0.2028	15.030.064	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.704.476	4.704.476	62.5	62.5
0.2029	15.406.943	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.775.486	4.775.486	63.6	63.6
0.2030	15.783.822	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.846.496	4.846.496	64.7	64.7
0.2031	16.160.701	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.917.506	4.917.506	65.8	65.8
0.2032	16.537.580	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	4.988.516	4.988.516	66.9	66.9
0.2033	16.914.459	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.059.526	5.059.526	68.0	68.0
0.2034	17.291.338	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.130.536	5.130.536	69.1	69.1
0.2035	17.668.217	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.201.546	5.201.546	70.2	70.2
0.2036	18.045.096	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.272.556	5.272.556	71.3	71.3
0.2037	18.421.975	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.343.566	5.343.566	72.4	72.4
0.2038	18.798.854	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.414.576	5.414.576	73.5	73.5
0.2039	19.175.733	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.485.586	5.485.586	74.6	74.6
0.2040	19.552.612	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.556.596	5.556.596	75.7	75.7
0.2041	19.929.491	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.627.606	5.627.606	76.8	76.8
0.2042	20.306.370	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.698.616	5.698.616	77.9	77.9
0.2043	20.683.249	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.769.626	5.769.626	79.0	79.0
0.2044	21.060.128	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.840.636	5.840.636	80.1	80.1
0.2045	21.436.007	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.911.646	5.911.646	81.2	81.2
0.2046	21.812.886	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	5.982.656	5.982.656	82.3	82.3
0.2047	22.189.765	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.053.666	6.053.666	83.4	83.4
0.2048	22.566.644	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.124.676	6.124.676	84.5	84.5
0.2049	22.943.523	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.195.686	6.195.686	85.6	85.6
0.2050	23.320.402	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.266.696	6.266.696	86.7	86.7
0.2051	23.697.281	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.337.706	6.337.706	87.8	87.8
0.2052	24.074.160	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.408.716	6.408.716	88.9	88.9
0.2053	24.450.039	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.479.726	6.479.726	90.0	90.0
0.2054	24.826.918	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.550.736	6.550.736	91.1	91.1
0.2055	25.203.797	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.621.746	6.621.746	92.2	92.2
0.2056	25.580.676	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.692.756	6.692.756	93.3	93.3
0.2057	25.957.555	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.763.766	6.763.766	94.4	94.4
0.2058	26.334.434	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.834.776	6.834.776	95.5	95.5
0.2059	26.711.313	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.905.786	6.905.786	96.6	96.6
0.2060	27.088.192	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	6.976.796	6.976.796	97.7	97.7
0.2061	27.464.071	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.047.806	7.047.806	98.8	98.8
0.2062	27.840.950	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.118.816	7.118.816	99.9	99.9
0.2063	28.217.829	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.189.826	7.189.826	101.0	101.0
0.2064	28.594.708	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.260.836	7.260.836	102.1	102.1
0.2065	28.971.587	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.331.846	7.331.846	103.2	103.2
0.2066	29.348.466	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.402.856	7.402.856	104.3	104.3
0.2067	29.725.345	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.473.866	7.473.866	105.4	105.4
0.2068	30.102.224	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.544.876	7.544.876	106.5	106.5
0.2069	30.479.103	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.615.886	7.615.886	107.6	107.6
0.2070	30.855.982	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.686.896	7.686.896	108.7	108.7
0.2071	31.232.861	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.757.906	7.757.906	109.8	109.8
0.2072	31.609.740	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.828.916	7.828.916	110.9	110.9
0.2073	31.986.619	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.899.926	7.899.926	112.0	112.0
0.2074	32.363.498	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	7.970.936	7.970.936	113.1	113.1
0.2075	32.740.377	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	8.041.946	8.041.946	114.2	114.2
0.2076	33.117.256	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	8.112.956	8.112.956	115.3	115.3
0.2077	33.494.135	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	8.183.966	8.183.966	116.4	116.4
0.2078	33.870.014	4.039.019	1.300.203	230.286	329.099	1.069.113	8.254.976	8.254.976	117.5	117.5
0.2079	34.246.893	4.039.019	1.300.203							

Faktori koji utiču na rešavanje problema

Faktori koji su u vezi sa osobinama ličnosti:

- Znanje koje imamo u vezi sa određenim problemom,
- Uporno korišćenje naviknutih načina rešavanja,
- Osetljivost za probleme tj. radoznanost ili težnja da se saznaju i otkriju nove stvari,
- Otvorenost duha tj. sklonost da se primaju i traženove ideje,
- Istrajnost u rešavanju problema.

Karakteristike stvaralačkog mišljenja

- **Faza preparacije (pripreme)** → upoznavanje sa problemom,
- **Inkubacija (sazrevanje)** → period mirovanja, nema intenzivnog bavljenja problemom,
- **Iluminacija (nadahnuće)** → dolaženje do ideje “Aha doživljaj”,
- **Verifikacija (proveravanje)** → proveravanje vrednosti datog rešenja.